

Opphørte Norges krigs- deltakelse 10. juni 1940?

Eiendommelige dokumenter. Av direktør Lorentz Vogt

I strid med vesteuropæiske demokratiske prinsipper, men i overensstemmelse med østeuropæiske folke-demokratiske, holder myndighetene tilbake offisielle dokumenter fra Okkupasjonstiden. Folket skal være uvidende om hva der er foregått, her som i de autoriserte stater.

Imidlertid lar dette seg ikke gjennomføre i det lange løp i et land som Norge, selv om det er gått ganske lenge med den — bortsett fra Nasjonal Front — ensrettede Oslopressen. Nærværende forfatter har tidligere i Adresseavisen offentliggjort en del dokumenter, som har vakt en viss overraskelse. Hva nedenfor framlegges for å ha krav på enda større interesse.

Den 17. februar 1946 utsendte riksdoktoren — nåværende advokat Sven Arntzen — et sirkulært til de myndigheter som hadde med landsvikloppgjøret å gjøre. I dette gjengis Kongens proklamasjon av 7. juni 1940, som denne heter det i følge riksdoktorens sirkulære, at regjeringen ville «oppretholde det norske rikets selvstendighetssak». Under en rettsak i januar i år ble det konstateret, at riksdoktorens sitat av Kongens tale ikke var korrekt. I talen stod: «det norske rikets selvstendige liv» — hvilket er noe ganske annet. Der har i den anledning underhånden vært rettet meget sterke angrep på advokat Arntzen. Til forsvar for denne har nå professor dr. juris, Andersen sendt en rede-gjørelse, hvori det heter:

Trykfeilen er jo i seg selv uten synderlig betydning og linje-for rettsoppjøret var jo fast-lagt lenge før vedkommende sirkulære ble sendt ut. Gjennom mitt personlige kjennskap til de menn som har arbeidet ved Riksdoktorens kontor visste jeg at det var absolutt utelukket at det forelå noe bevisst falskneri. Da jeg har fått erfaring for at historien om falskneriet er blitt trodd i videre kretser av dem som rammes av oppjøret, og da jeg gjennom et tilfeldig besøk på Riksdoktorens kontor for noen dager siden fikk saken oppklart, sender jeg allikevel disse linjer.

Føllen i meddelelse nr. 39, hvor «det norske rikets selvstendighetssak» er brukt istedet for «det norske rikets selvstendige liv» skyldes ingen feil på Riksdoktorens kontor, men det skyldes den omstendighet at teksten til proklamasjonen er hentet fra avisen Finnmarkens nr. 12, juni 1940, hvor trykfeilen finnes. Jeg har selv fått se fotostatkopier av vedkommende nr. som hadde funnet seg i en av statsadvokatens besettelse, og derfor

gjalt. I meddelelse nr. 39 av 16. mars 1948 er det nå gjort rede for sammenhengene. Jeg nevner til slutt at Kongens proklamasjon har vært offentliggjort for sirkulært av 17/2 1946. Så verket i Norsk presse under Høkerøret i 1946, hvor Løfot-posten av 10. juni 1940 er innført. Her er teksten den riktige.

Arbødgist
Johns. Andersen, (sign.)
Professor dr. juris, Andersen er en av våre første jurister — dertil en mann med en betydelig evne til klar framstilling. Man kan derfor gå ut fra at hans forsvar er så godt som det lar seg levere.
En allikevel — hvilket forsvar! Først forteller han at feilen ikke har hatt synderlig betydning. Dette er utvilsomt galt. Kongens uttalelse om «selvstendighetssak» er en rettsak, og i februar 1946 var rettsoppjøret langt fra klarlagt. I oppjøret er det det enda ikke.

Professor Andersen ofrsikrer at med sitt kjennskap til personene er det utelukket at der foreligger et «bevisst falskneri». Nå om feilen er «bevisst» eller ikke er for rettsoppjøret av underordnet betydning. Det vesentlige er, at den foreligger og har hatt konsekvenser. Så kommer forklaringen på hvorledes feilen er oppstått. Den skyldes «ingen feil på riksdoktorens kontor» men en trykfeil i Finnmarkens nr. 12. De to ting utelukker imidlertid ikke hverandre. Det er nemlig en meget graverende feil av riksdoktoren å bygge en gjengivelse av et offisielt dokument som Kongens tale på en avis-gjengivelse. Med all respekt for pressen. Den arbeider — og arbeidet sørlig under krigen — under vilkår som gjør at der til alle tider vil forekomme trykfeil. Men over 1/4 år etter frigjøringen arbeidet riksdoktoren under andre vilkår. Han hadde adgang til å sikre seg at de offisielle skrifttykker han benyttet var autentiske og han hadde plikt til å gjøre det. I realiteten inneholder professor Andersen's artikkel et skarpt angrep på riksdoktorens arbeidsaksbehandling selv om han fritter det for «bevisst falskneri».

Under rettsaken mot minister Schanche for jul ble framsett den norske tekst til kapitulasjonsavtalen den 10. juni 1940. I denne heter det i punkt IX bl. a.: «Denne avtale er utferdiget i 5 tyske og 5 norske eksemplarer. I tvisttilfelle legges den tyske tekst til grunn».

Avtalen er fra norsk side undertegnet:
«For den norske overkommando Roscher-Nielsen
Oberstlieutenant i generalstabens».

I den norske tekst het det punkt I:
«De norske stridskrefter legger våpnene ned og forplikter seg til ikke å gripe til våpen mot det tyske rike eller dets allierte så lenge den nå pågående krig varer».

Som vitne i retten prosederte Roscher-Nielsen, han var i mellomtiden avansert til general — meget sterkt på at med de norske tropper mentes utelukkende 6. brigade. Som et indidium i denne henseende pekte han på at der i innledning til avtalen stod: «I betraktning av den tapre holdning som den norske divisjon har vist innrommes den følgende ærefulle betingelser for å legge våpnene ned». Det viser seg imidlertid at i avtalens punkt I står ikke de norske stridskrefter, men «de gesamte norgesarmens truppen o.s.v.» Ordet «gesamte» — samlede — er blitt borte i den norske tekst. Hvorledes dette er gått for seg er ikke opplyst. Men det bringer på det rene: Det var de samlede norske tropper under overkommandoen ledelse: hær, flyvåpen og marine, som nedla våpnene og forpliktet seg til ikke å gjennomføre kampen så lenge krigen varte. Dermed var krigen for Norges vedkommende forbi. Fra kapitulasjonsavtalen den 10. juni 1940 til høsten 1947 var gått 7 1/2 år. Det er naturlig om general Roscher-Nielsen's hukommelse kunne svikte noe selv overfor en så betydningsfull begivenhet som underretningen av nevnte kapitulasjonsdokument. Det hender ikke hvert 100 år at et slikt dokument blir undertegnet i Norge. Men under alle omstendigheter burde det autentiske dokument — den tyske tekst være skaffet til veie.

General Ruge og gjennom ham Roscher-Nielsen hadde fullmakt til å undertegne kapitulasjonsavtalen i henhold til regjeringens beslutning av 7. juni. Kapitulasjonsavtalen ble bindende for den norske regjering

under enhver omstendighet — enten den fikk rede på dens ordlyd eller ikke. Men selvsagt kunne det til be-lýsning av den videre situasjon være av interesse å vite, hvor vidt regjeringen hadde fått underretning om avtalen.

Som vitner var innkaldt statsminister Nygaardsvold, utenriksminister Koht og forsvarsminister Ljungberg. De forklarte alle tre, at de aldri hadde sett kapitulasjonsavtalen av 10. juni 1940. Disse vitneuttalelser forekom den gang nok så uforståelige. Det måtte jo også være i tysk interesse at avtalen kom den norske regjering i hende — rent bortsett fra den plikt som Roscher-Nielsen hadde til å la dette skje. Han kom selv personlig umiddelbart for frigjøringen til London. Men forholdene til det dels kretsløse, og under alle omstendigheter ekstrasordinære. Man satt etter å ha lest referatene nærmest igjen med en viss ubestemt forundring over alt det rare som kunne skje i krigstid. Dessuten var de fleste menneskers tiltit til norsk administrasjons korrekthet noe begrenset. Under alle omstendigheter falt det sikkert de færreste inn at Nygaardsvold, Kohts og Ljungbergs vitneprov ikke var overensstemmende med de faktiske forhold. Det viser seg imidlertid nå at så var tilfellet. De tre herrer har sett, lest og oven-synlig glemt hele kapitulasjonsdokumentet.

Utenriksdepartementet meddele:

«Den Kgl. Norske Legasjon i Stockholm, Avdeling B, sendte den 8. juni 1940, et strengt fortrolig brev (nr. 158) med kursor til Utenriksdepartementet i London. Med brevet fulgte avskrift av General Ruges brev av 12. juni 1940 til Legasjonen i Stockholm samt følgende bilag:

1. Avskrift av Overskomsten mellom den norske overkommando og «den tyske overkommando i Norge», datert 10. juni 1940.
2. Avskrift av General Ruges brev av 12. juni 1940 til avdelingen med orientering om «æresord», og
3. Avskrift av generalens telegramsvakke med den tyske overkommando.

Legasjonsbrev med de nevnte bilag ble mottatt av Utenriksdepartementet i London 7. august 1940 og journalisert samme dag. (jnr. 1147/40). Legasjonsbrev bærer påtegning (og signatur) om at det er rett av følgende personer: Statsminister Johan Nygaardsvold (J. N.), forsvarsminister Ljungberg (L. J.), og utenriksminister Halvdan Koht (H. K.). Brevet med bilag beror nå i Utenriksdepartementets henværende arkiv.

For Utenriksministeren.
(s.) Rolf Andersen.

(s.) Erik Dons.

Utenriksdepartementets brev er datert 21/2 1948, journalnr. 5614 - 48. Vi står her som ved Roscher-Nielsen's vitneprov overfor den eiendommelige hukommelsessvikt som har rammet så mange mennesker. Derfor skal man bygge på samtidige dokumenter så langt det er gjørlig. Det burde vært de offisielle myndigheters sak å ha framlagt de offisielle dokumenter.

Ved kapitulasjonsavtalen av 10. juni trådte Norge ut av krigen. Dette ble også bekreftet av statsminister Nygaardsvold i hans tale fra London den 25. juni 1940. Følgende utdrag viser dette:

tale i stortingsmøte på Eilend den 9. april.
«Endå vesentligere er det at statsminister Nygaardsvold's uttalelser stemmer med statsrådsprotokollen 7. juni 1940, da det siste statsrådsmøte ble holdt på norsk grunn. Her for statsminister Nygaardsvold's stilling. I den første står:

«Under disse forhold og har vist seg umutlig å stå den nødvendige amunisjonskrigsmateriell vil det være for Norge å fortsette krigen».

«Kongen bifal lingen».

Der foreligger ingesamlinger av alle han don. Det er beklagelig, holde seg til det som mest interessant er det i denne uttalelsen av taler som Churchill's siste besøk i Kongens som Churchill ge vært oppfattet som ved Storbritannias sid 1940 til krigen slutt, være kommet til direkte skjedd tidligere. Den i norsk deltagelse vært de villiges innats, men intet chill takket den norske som for øvrig også hadde takk etter forrige verdens krig etter utenfor k. takket også flyverne. Me ikke om Norge som i makt etter 10. juni 1940 sette heller ikke å tleg, noen heder i så henseende.

Men hvorfra er den så kon allmennlige misforståelse var krigførende etter 10. ju. Denne misforståelse har dog h på 99 pst. av befolkningen. I seg like til det siste del de. Jeg for å få logikk i tingene i met situasjonen i følgende «Norge var i krig. Men der var i krig i Norge».

«Troen på at Norge var i krig 10. juni 1940 — en tro som ble kere for hvert år som gikk — byt på en interessebetonet erindrings skyvning. Med interessebetonet i ne i denne forbindelse intet pers lig dødt. De enkelte regjeringss lemmer i London hadde personlig tet å tjene på situasjonen. Det in eksisterte lå i det nasjonalt i sikkemessige.

Man mente at man ved å oppre holde fiksjonen om Norge som krigførende skulle skaffe landet særlig «goodwill». Norge skulle ganske anderledes behandlet i krigen enn Danmark for ikke å t om Sverige. Det gjaldt å mark avstanden mest mulig. I løpet av år innarbeidet man seg i en tan verden som var nasjonalt tiltale men som hadde lite med virkelig ten å gjøre. Etter krigen har i ikke evnet å arbeide seg ut av i gjen, hva der har hatt mange sorgelige konsekvenser. Etter 10. 1940 var Norge ikke-krigførende. Det hadde selv ved kapitulasjonen i Trondheim 10/6 1940 avskåret fra adgangen til å delta, men med tydelig orientering vestover. Damm var etter 9. april 1940 også ik krigførende, men atskilte seg Norge ved en offisiell tyskerient politikk inntil 29. august 1943 — etter en vestorientert.

Forskjellen er klar, men den er en annen art enn man har vi forstå.

Lorentz Vogt

Statsminister Nygaardsvold's uttrykk at de to måneder krigen varte er ikke til å ta fell av. De to måneder, hvori krigen varte var fra 9. april til 10. juni 1940 — praktisk talt på dagen to måneder. Nygaardsvold's uttalelser fra London 25. juni er også en fortsettelse av hans ut-